

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 6, Sayı/Issue: 7, 2017
Sayfa: 293-303

Received/Geliş: Accepted/Kabul:
[25-10-2017] – [20-11-2017]

Yenişehirli Avnî Bey'in Mir'ât-ı Cünûn'unda Gelenek-Yenilik Çatışması

Gökçehan A. YILMAZ

Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
R. A., Karadeniz Technical University, Department of Turkish Language and Literature
Orcid ID: 0000-0003-3815-135X
E-mail: gokcehanagaoglu@gmail.com

Öz

Mir'ât-ı Cünûn, 19.yüzyıl şairlerden Yenişehirli Avni Bey'in, aruzun "fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilün" kalıbıyla yazılmış bir mesnevisidir. Eserde olaylar şairin rüyası içinde geçmektedir. Rüyasında bir akıl hastanesinin içinde olan Yenişehirli Avni Bey, normal dışı davranışlar gösteren 29 kişiyi mizahi bir dille eserine konu edinmiştir. Bu kişiler arasında, "nasihat delisi" diye tanımlanan bir karakter bulunmaktadır. "Nasihah delisi" geleneklerin bozulduğundan şikayet ederek dönemi için yenilik olarak kabul edilen monokl, fular, diş fırçası gibi eşyaları; modern bir düzende oluşturulan orduyu, kadınların başlarını şeffaf örtülerle örtmesini birer kıyamet alameti olarak kabul etmektedir. İstemediği bir evlilik yapması üzerine yolu mahkemeye düşen, "zen-dost" diye tanımlanan bir karakterin yaşadıkları "Sebeb-i İmtid'ad-ı Da'vâ" başlığı altında anlatılmaktadır. Bu bölümde geleneksel bir tedavi yöntemi olan musikinin, yeni nesil için yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Çalışmamızda yenilikçi bir şair olan Yenişehirli Avni Bey'in, dönemine, döneminin gelişmelerine bakış açısının Mir'ât-ı Cünûn'a etkisi ve esere yansıtılan gelenek-yenilik çatışması incelenerek konu hakkında tespitlerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yenişehirli Avnî Bey, Mir'ât-ı Cünûn, 19.yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı, Gelenek-Yenilik, Musiki ile Tedavi

Differences Between Tradition and Modernity in Yenişehirli Avni Bey's Mir'ât-ı Cünûn

Abstract

In this masnavi; Yenişehirli Avni Bey was in a mental hospital in his dream. He has been mentioned with humorous wording about 29 abnormal cases. In the hospital, there is a man who has been named as a "mad hortative". He has been complained about lose tradition's edge. He has been admitted to a sign of doomsday trendy breakthroughs for its period, such as eyeglass, kerchief, toothbrush; social breakthroughs such as modern army, covering woman's hair with transparent headsqares. Another man is called "womaniser". He has been gotten to court for his unsuccessful marriage and these has been told in a tittle in masnavi "Sebeb-i İmtid'ad-ı Da'vâ". In this tittle, it has been mentioned that, music therapy's inability, which is a traditional treatment, to cure rising generation. In this work, it will be viewed to a modern poet Yenişehirli Avni Bey's point of view to his period and experiences in this time and how its influenced to Mir'ât-ı Cünûn. And it will be viewed to differences between tradition and modernity in Mir'ât-ı Cünûn and it will be see to this masnavi.

Keywords: Yenişehirli Avnî Bey, Mir'ât-ı Cünûn, Classical Turkish Literature in 19th century, Tradition-Modernity, Music Therapy

Giriş

19.yüzyıl şairlerinden Yenişehirli Avnî Bey'in asıl ismi Hüseyin'dir. Şairin, H. 1242-1243/ M.1826-1827'de Yunanistan-Yenişehir'de doğduğu üzerine tahminler bulunmaktadır. Şairin babası, kethüdalık görevinde bulunan Sıdkı Ebûbekir Paşa'dır. Yenişehirli Avnî Bey öğrenimini, babasının Sâmî Paşa'nın kethüdası olduğu sıralarda görmüştür. Sâmî Paşa Vidin valiliğine tayin olduğunda ise, öğrencisi Yenişehirli Avnî Bey de kendisinin katipliğini yapmıştır. Şair, 1859 yılında Mustafa Nûri Paşa'nın divan katibi görevinde bulunarak Bağdat'a gitmiş; hayatının son zamanlarında Üsküdar Bidâyet Mahkemesi üyeliğinde bulunmuştur. 7 Ekim 1884'te vefat eden şair, İstanbul Eyüp'te Bahâriyye Dergahı semahanesine, eşi Emine Hanım'ın mezarının yanına defnedilmiştir.

Yenişehirli Avnî Bey'in eserleri; Türkçe ve Farsça Dîvânı , Bahâriyye Mevlevihânesi'nde yaşanan su sıkıntısını içeren, II. Abdulhamîd'e sunulan "Âb-nâme" isimli manzum-mensur dilekçesi , hicivlerinin bulunduğu "Nihân-ı Kazâ" , tamamlanmamış bir Mesnevi tercümesi , Yunanca'dan tercüme ettiği "İntak" isimli bir romanı , Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk'ına nazîre olarak kaleme alınan ancak tamamlanamayan "Âteşkede" isimli mesnevisi ve Şehzâde Murad'ın cülusunu konu edinen "Kaside-i Cülûs-ı Murâd-ı Hâmis" isimli bir kasidesi ve "Mir'ât-ı Cünûn" isimli bir mesnevisidir. Yenişehirli Avnî'nin çeşitli kaynaklarda bahsi geçen ancak henüz bulunamayan; "İstilahât Lugâti", "Bağdat Tarihi", "Yenişehirnâme", "Bülbülnâme" isimli eserleri de bulunmaktadır (Erkal, 2009: 817).

Yenişehirli Avnî Bey'in çalışmamıza konu olan eseri Mir'ât-ı Cünûn, aruzun "fe'ilâtün/ fe'ilâtün/ fe'ilâtün" kalıbıyla yazılmış; tamamlanmamış bir mesnevidir . Mir'ât-ı Cünûn, Mehmet Çavuşoğlu tarafından 1965 yılında tanıtılmıştır . Eserin 5 farklı nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar; Mehmet Çavuşoğlu , Külliyyat-ı Divan-ı Avnî, Süleymaniye Ktp.4356 No, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi M. Con, A.723 No, Feridun Nafiz Uzluk, Princeton Üniversitesi Kütüphanesi nüshalarıdır .

Mir'ât-ı Cünûn, "tarifât" türündeki eserlerden kabul edilmektedir. Bu türdeki eserlerde; kadı, vezir, defterdar, nişancı, solak, silahdâr, çavuş, yeniçeri, mevâli, müftü vb. görevlerde bulunan kişiler, görevlerinin özellikleriyle bir arada, birkaç beyitte anlatılmaktadır (Levend, 1988: 162). "Mir'ât-ı Cünûn'da konu edilen tiplere baktığımız zaman, Tarifât konulu eserlerde yer verilen tiplerin tam zıddı, yani toplumda normal dışı sayılan karakterler ve durumlar incelenmiştir. Bu özelliği ile de 'Tarifât' türü eserlerden ayrılmaktadır" (Erkal, 2009: 819). Ancak Metin Kayahan Özgül, Mir'ât-ı Cünûn'un delileri ve normal dışı insanları değil; "insan ruhunun iyi tanıdığı bir takım özellikleri hastalık derecesinde büyütüp kendisine kimlik edinen tipleri" konu edindiğini belirtmektedir (1989: 65).

Yenişehirli Avnî'nin Mir'ât-ı Cünûn isimli mesnevisinin merkezinde şairin gördüğü bir rüya yer almaktadır. Rüyasında bir akıl hastanesinin içinde olan şair; burada karşılaştığı normal dışı davranışlar gösteren 29 kişiyi mizahî bir üslupla eserine konu edinmiştir. Yenişehirli Avnî bu kişilere; "Nizâm-ı Âlem Delisi", "Neme Lâzım Delisi", "Nasîhat Delisi", "Şeci", "Süvâri", "Zendost", "Gulampâre", "Tabib", "Müneccim", "Keramet Delisi", "Mecnûn", "Ayyaş", "Obur", "Mal Delisi", "Havadis Delisi", "Tama", "İnatçı", "Kuruntulu", "Kılıbık", "Geveze", "Hasud", "Acelecî", "Tembel", "Zalim" ismiyle mesnevisinde yer vermiştir. Mir'ât-ı Cünûn'da bu kişilerin yanı sıra, bedevi-medeni ve köylü çatışması, şairin yaşadığı dönemde oluşan edebi tartışmalar, mahkemelerde davaların uzamasının sebepleri gibi konular da işlenmiştir.

1. Mir'ât-ı Cünûn'da "Nasihat Delisi" Başlıklı Bölümde 19. Yüzyıl Osmanlı Toplumunun Giyim ve Eğlence Anlayışındaki Değişimler

Yenişehirli Avnî Bey'in yetiştiği yılların padişahı Sultan II. Mahmûd (M.1808-1839), 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın faaliyetlerine son vermiş; ardından "Asâkîr-i Mansûre-i Muhammediye" ismiyle yeni bir ordu kurmuştur. Yeni kurulan bu orduya, Batılı tarzda üniformalarla giydirilmiş; askerî kıyafetlerdeki bu değişiklik toplumun giyim kuşam anlayışına da yansımıştır. 1829 yılına gelindiğinde Sultan II. Mahmûd, kılık kıyafet alanında bir dizi karar almış; devlet memurlarının fes giymesini mecbur tutmuş; pantolon giymelerini teşvik etmiştir. Sultan II. Mahmûd bunun için, kendisinin bu yeni tarzdaki kıyafetlerle boy ve portre resimlerini yaptırmış; bunların devlet dairelerinin duvarlarına asılmasını sağlamıştır. Niyazi Berkes'e göre, Türk insanının Avrupa insanına benzer görüntüsü ilk olarak, II. Mahmud'un askeri, dini görevli ve sivillerin kıyafetleriyle yaptığı reformlarla başlamıştır (Berkes, 2002: 207). Orhan Koloğlu (1993) ise, hem Sultan II. Mahmûd'un hem de kendinden sonra gelen padişah Sultan Abdülmecîd'in Batılı kıyafeti benimsemelerini, zihniyet değişiminin dışı yansıyan yönüne işaret ettiğini belirtmektedir (s.76-77).

Osmanlı toplumunun değişen giyim kuşam anlayışı üzerinde yönetim tarafından yapılan düzenlemelerin yanı sıra 19.yüzyıl ortalarında İstanbul'da; özellikle Beyoğlu'nda, kadınların ve erkeklerin bir arada buldukları otel, lokanta, cafe, pastahane, tiyatro, kulüp vb. eğlence yerlerinin çoğalması da etkili olmuştur. Beyoğlu'ndaki bu yeni eğlence yerleri kendilerine özgü bir giyim modası yaratmış; erkekler "setre ve ceket, frenk gömleği, kravat, redingot, padesü, ellerinde eldiven, şemsiye, baston, gözlerinde gözlük/ tek gözlük ayaklarında iskarpin ile erkekler boy göstermeye, kadınlar ise yaşmak, ferace, yeldirme, çarşaf, peçe yerine manto, pelerin, kürk, korse, eldiven, el çantası gibi giysi ve aksesuarları kullanmaya başlamışlardır" (Özdemir, 2007: 20).

19.yüzyılda Osmanlı toplumunun dış görünüşünün yanı sıra kişisel bakım ve beden sağlığına ilişkin görüşleri de değişikliğe uğramıştır. Yüzyıl ortalarında İstanbul'a çalışmaya gelen yabancı diş hekimleri, yanlarında getirdikleri ağız ve diş bakım ürünlerini gazetelere verdikleri ilanlarla duyurmuş; şehir halkının ilgisini çekmiştir. Bu ilginin bir sonucu olarak diş fırçaları; dini ve geleneksel bir araç olan misvakla birlikte ağız sağlığı için kullanılmaya başlanmıştır.

Yenişehirli Avnî Bey dönemindeki bu toplumsal değişimleri, Mir'ât-ı Cünûn'unda "Nasihat Delisi" adını verdiği bir karakter aracılığıyla anlatmıştır. Şair bu karakteri, "insanları aldatmak niyetiyle koynunda vefk mecmuaları, boynunda muska cüzdanı taşıyan bir riyakâr olarak tasvir eder" (Erkal, 2014: 34). Nasihat Delisi, döneminin kadın ve erkek modasından rahatsız olarak monokl, fular, diş fırçası gibi aksesuarları; kadınların başlarını şeffaf örtülerle örtmesini, kaşlarını "Kıbrıs boyası" denilen bir malzeme ile boyamalarını şiddetle kınamaktadır. Bu karakter, aşağıdaki beyitlerde, fular takanları "o siyah bez senin boynunda ne arar" (Erkal, 2014: 73) diyerek küçümsemekte; monokl modelindeki gözlükleri kullananları "kör piç" ve "çirkin yüzlü", misvak yerine diş fırçası kullananları "içi edeb evinin süpürgesi gibi", dönemin modasına uygun giyinen kadınları ise "âşuften" olarak nitelendirmektedir. "Üç yüz sene evvel zamandaki askerler hep yabancı ülkeleri mi feth ettiler?" (Erkal, 2014: 73) sorusunu soran "nasihat delisi", yaşadığı dönemin kadın ve erkeklerinin değişen dış görünümü üzerinden Osmanlı'yı, Batılı ülkelere benzetmiş; toplumu putperest olmakla suçlamıştır.

- 113 O siyâh bez ne arar boynunda
O mukavvâ ne durur koynunda (Erkal, 2014: 134)
- 114 Gör şu kör piçi o tek gözlük ile
Dolaşır 'âlemi bed-yüzlük ile (Erkal, 2014: 134)
- 115 Dişini fırçalar amâ câbi
İçi çârub-ı edeb-hâne gibi (Erkal, 2014: 134)
- 116 Dehri üçyüz sene evvel 'asker
Hep alâfranga mı feth eylediler (Erkal, 2014: 134)

- 117 Her taraftan görünür bu tasvîr
Büt-perest oldu sağır ile kebîr (Erkal, 2014: 134)
- 133 Gör şu âşuftenün ak pâk başını
Zâc-ı kibrîsle boyarmış kaşını (Erkal, 2014: 136)

Nasihat Delisi karakteri toplumun, Sultan II. Mahmûd döneminden itibaren hızlı bir değişim gösteren giyim kuşamdaki yeniliklerine tepki gösteren kesimini yansıtmaktadır. 1870'li yılların Diyojen, Çaylak gibi mizah dergilerinde Türk kadınının değişen görüntüsü eleştirilmektedir. "Diyojen Baba bir kadın okuyucuyu Frenkleşme ve böylelikle evvelki hal-i tahkirden kurtularak insanca muamele görme talebi karşısında adeta paylar. 'Duçar olunan bu tür belaların' kadınların kendilerinden kaynaklandığını, Avrupa medeniyetini iktisab etme emelinin, Frenkleşmenin, buna neden olduğunu belirterek Osmanlı kadınlarını, Frenklerin kadınlara gösterdiği şapkalara, şinivenlere, cicilere bicilere özenmekten vazgeçerek eski hallerinde kalmaya razı olmalarını salık veren 'Diyojen Baba', 'mütalaa-i mahsusasını' Frenkleşmek yerine insanlaşmak cihetini iltizam etmenin gereğini vurgulayarak noktalar" (Özdiş, 2010: 164).

Nasihat Delisi, Osmanlı kadını ve erkeğinin değişen kılık kıyafetlerinin yanı sıra Beyoğlu'nu merkeze alan yeni eğlence anlayışlarından da hoşnut olmamakta; bu tip yerleri "lu'betgâh" olarak görmektedir. Bu karakter, aşağıda yer alan beyitlerde toplumdaki bir kesimin nasihat ve ezan dinlemek yerine gazino vb. eğlence yerlerine giderek şarkılar dinlediğini, dinî ve geleneksel yapıdan uzaklaştığını belirterek, bu insanların bir gün tercihleri nedeniyle pişman olacaklarına inanmaktadır.

- 119 Ne nasihat ne ezân dinlerler
Gazinolarda yalân dinlerler (Erkal, 2014: 134)
- 120 O tarâtor didigin lu'betgâh
Sizi âhür idecekdür ki âh (Erkal, 2014: 134)

Tanzimat Dönemi'nde ve beraberindeki yıllarda toplumun üst kesimlerine mensup, varlıklı ailelerinde kız çocuklarının eğitime önem verilmeye başlanmış; çeşitli konularda özel dersler alması için mürebbiyeler tutulmuştur. "Bu gelişme ve Batılılaşmanın diğer cepheleri, Türk

toplumunda yerleşik kadın-erkek ilişkilerini, cinsiyete dayalı toplumsal kimlik oluşumlarını ve düzenini farklılaştırmaya başlamıştır" (Özdemir, 2007: 21). Nasihat Delisi bu gelişmeleri, kadınların sosyal hayat içinde ön plana çıkmalarını; eş seçimlerini, kadın ve erkeğin bir arada bulunduğu ortamlardan yapmayı istemelerini hoş görmemektedir. Bu sebeple genç kızları "evde kalmış" ve "kara kuru" olarak nitelemekte; onların genç ve güzel bir erkekle evlenmelerin "büyü" sayesinde olacağını belirtmektedir. Nasihat Delisi, genç kızların evleri dışında vakit geçirmelerinin amacının ise büyü yaptırmak için hoca aramak olduğunu düşünmektedir.

136 Evde kalmış niçe bir kara kuru
Şehr ü etrâfı gezer gösgötürü (Erkal, 2014: 136)

137 Nev-civân tâze güzel koca arar
Büyü yaptırmak için hocâ arar (Erkal, 2014: 136)

2. Mir'ât-ı Cünûn'da "Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ" Başlıklı Bölümde Eski Tedavi Yöntemlerinin Yetersiz Kalması

Yenişehirli Avnî Bey'in Mir'ât-ı Cünûn'unda "Zen-dost" ismiyle yer alan, çapkın bir karakter bulunmaktadır. Bu kişi, genç ve güzel bir kızla evlendirilme vaadiyle kandırılmış; yerine, dış görünüşü itibarıyla "çirkin" sayılabilecek bir kızla evlendirilmiştir. Durumundan şikayetçi olan Zen-dost'un davası, kadınlardan oluşan bir mahkemeye götürülmüştür. Şair "Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ" başlıklı bölümde ise, Zen-dost'un davasının görüldüğü mahkemenin işleyişini musiki makamları üzerinden incelemiş; musiki ile tedavi yöntemlerine farklı bir bakış açısı getirmiştir.

Yenişehirli Avnî Bey, "Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ" bölümündeki mahkemede, görülecek davanın türünü, musiki makamının ahengine bağlamış; davayı gören kadınlar heyetine, Farâbî'nin Musiki-ul-kebir adlı eserinde, makamların psikolojik etkileri üzerinde yaptığı tasniften farklı bir yol izletmiştir. Farâbî, adı geçen eserinde, buselik makamının insana kuvvet verdiği ve kuşluk vaktinde etkili olduğunu; ısfahan makamının gün batımında kullanıldığında insana hareket kabiliyeti ve güven hissi verdiğini; irak makamının ise akşam üstü vaktinde etkili olduğunu savunmuştur. "Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ" bölümündeki mahkeme heyeti, aşağıdaki beyitlerde "buselik makamını meme, ısfahan makamını gözleme, Baba Tahir makamını tekke, muhayyer makamını para, gerdaniye makamını buse, sultaniye makamını saltanatın kârı, saba makamını saç, şevk-efzâ makamını sine, hicaz makamını hacı, şehnaz makamını bade, bestenigar makamını zülf, sünbüle makamını saç, uşşak makamını dert ve bela, irak makamını ise eziyet davalarına" uygun görmektedir (Erkal, 2014: 95) :

- 366 Buselikler meme da'vâsına hâs
Isfahân gözleme da'vâsına hâs (Erkal, 2014: 157)
- 367 Tekke da'vâsına Baba Tâhir
Mîhre mâhûr olur emr-i zâhir (Erkal, 2014: 157)
- 368 Bâde da'vâlarına şevk-ı tarab
Da'vâ-yı nakda muhayyer-enseb (Erkal, 2014: 157)
- 369 Bûse da'vâsına gerdâniyye
Saltanât kârına sultâniyye (Erkal, 2014: 158)
- 370 Turre da'vâsına şâyeste sabâ
Sîne da'vâsına şevk-efzâ (Erkal, 2014: 158)
- 371 Hâcı da'vâsına mahsus hicâz
Bâde da'vâsına lâyık şehnâz (Erkal, 2014: 158)
- 372 Zülf da'vâlarına beste-nigâr
Turre da'vâsına sünbüle-vâr (Erkal, 2014: 158)
- 373 Da'vâ-yı derd ü belâya 'uşşâk
Da'vâ-yı cevr ü ta'addîye 'ırâk (Erkal, 2014: 158)

“Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ” bölümünde mahkemedeki kadınlar, musiki makamlarının üzerinden eski hukuk kurallarını tartışmışlardır. Kadınların kurulunun bir kısmı, mahkemelerin karar verirken eski kanunlara danışmadığını belirtmiş; aslında, eski işleyişlerden yola çıkarak hüküm verilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, Zen-dost'un durumuna kara hüzzam makamının yakışacağını, “eski adetlerin kumaşının hiç solmayacağını” (Erkal, 2014: 94) bildirmişlerdir.

- 357 İçlerinden birisi itdi kıyâm

Didi uymaz bu makâle bu makâm (Erkal, 2014: 156)

358 Bu işe başka makâm olmalıdır
Ya'ni bu kâra hüzâm olmalıdır (Erkal, 2014: 157)

359 Eski kânûnumuza bakmıyoruz
Tarz-ı mesnûnumuza bakmıyoruz (Erkal, 2014: 157)

360 Eski kânunda şifâ kalmadı mı
Eski kanûnda nevâ kalmadı mı (Erkal, 2014: 157)

361 Kâle-i 'âdetimiz hiç solmaz
Kan olur hâsılı kânûn olmaz (Erkal, 2014: 157)

Mahkeme başkanı kadınlar kurulundan farklı düşünüp, eski kanunların Zen-dost'un görülen davası için uygunsuz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca başkan, eski adetleri benimseyen kurul üyelerini "mu'teriz-i pür-telbîs" olarak nitelendirmiş; eskiye bağlı kalmanın kabul olmayacağını bildirmiştir.

362 İşidince bu makâlâtı re'îs
Didi ey mu'teriz-i pür-telbîs (Erkal, 2014: 157)

363 Eski 'âdetleri terk eyleyelim
Terennümleri biz neyleyelim (Erkal, 2014: 157)

364 Yek-sakîl olmak ise eski usûl
Bir makâm içre değildir makbûl (Erkal, 2014: 157)

Mahkeme üyelerinin eski kanunları tartışmalarını, "üstâd-ı makâm" sonlandırmış; Zen-dost'un davası, mahkeme üyelerinin fikir uyuşmazlığı sebebiyle neticelenememiştir. Yenişehirli Avnî Bey, yaşadığı dönemde mahkemelerin bir sonuca bağlanamayışını, davaların uzamasını; günün sorunlarına eski kanunlarla çözüm bulunmaya çalışılmasının sonucu olarak görmüştür.

- 378 Perde-i evcde üstâd-ı makâm
İtdi da'vâmı tamamen ifhâm (Erkal, 2014: 158)
- 379 İbtidâ kârı pesend eylediler
Sonra şöyle bana pend eylediler (Erkal, 2014: 158)
- 380 Didiler bizdeki kânun-ı 'afîk
'Avratından seni kılmaz tefrîk (Erkal, 2014: 159)
- 381 Burada ehl-i tasarruf kârıdur
Ehl-i teklîf ü tekellûf kârıdur (Erkal, 2014: 159)

Sonuç

Yenişehirli Avnî Bey, Klasik Türk Şiiri'nin son temsilcilerinden kabul edilen, 19.yüzyılda yetişmiş bir şairdir. Yaşadığı çağın değişimlerinden etkilenmiş; eserlerine de şekil ve muhteva açısından yenilikler getirmiştir. Yenişehirli Avnî Bey'in yarım bıraktığı mesnevisi Mir'ât-ı Cünûn'da, bir akıl hastanesi içinde normal dışı davranışlar gösteren 29 kişiyi konu edinmiş; bu kişilere ayrılan bölümlerde gelenek-yenilik çatışmasını da işlemiştir.

Yenişehirli Avnî Bey'in Mir'ât-ı Cünûn'unda Nasihat Delisi isimli karakter, geleneklerin bozulduğundan şikayetçi olmakta; toplumun sosyal hayatındaki değişimleri sert bir şekilde eleştirmektedir. Ancak şair, Nasihat Delisi'ni "mürâ'i-i kezûb" (Erkal, 2014: 133), "câhil" (Erkal, 2014: 133), "nâdân budalâ" (Erkal, 2014: 133) ifadeleriyle tanımlayarak yeniliklerden yana olduğunu göstermiştir.

Mir'ât-ı Cünûn'un "Sebeb-i İmtidâd-ı Da'vâ" başlıklı bölümünde, Osmanlı'da yüzyıllar boyunca kullanılan musiki ile tedavi yöntemi üzerinden, mahkemelerin işleyişi anlatılmıştır. Yenişehirli Avnî Bey, Farâbî'nin musiki makamlarının psikolojik etkileri yönünde yaptığı tasnifi, mahkemelerde görülen davaların konularına göre düzenlemiştir. Bu bölümde mahkeme üyeleri, eski hukuk kurallarının işlerliği üzerine tartışmış; Zen-dost karakterinin davası bu sebeple bir sonuca bağlanamamıştır. Yenişehirli Avnî Bey, bu bölümde eski hukuk kuralları ya da eski tedavi yöntemlerinin geçerliliğinin kalmadığını ifade etmiştir.

Davaların uzamasının sebebinin, günün sorunlarının çözümünün eski kanunlarda aranması olduğunu mahkeme üyelerinin tartışmaları üzerinden belirtmiştir.

Yenişehirli Avnî Bey, Mir'ât-ı Cünûn'da yenilikleri destekleyen tavrını doğrudan belirtmemiş; mesnevisindeki karakterler üzerinden ifade etmiştir. Eski düzene ve geleneklere bağlılığın yaratacağı olumsuzlukları Zen-dost'un sonuca bağlanamayan davası üzerinden yansıtmış; yenilikleri hoş görmeyen bir yapıda olduğu için Nasihat Delisi'ni fiziksel ve ruhsal olarak kötü ve çirkin bir biçimde tanıtmıştır. Bu yönüyle Mir'ât-ı Cünûn, gelenek-yenilik çatışmasını dolaylı yoldan işleyen bir eser mahiyetindedir.

Kaynakça

- BELGE, M. (1975). Politik Roman Üzerine. *Birikim Dergisi*, S. 9, s. 40-47.
- CÜNDİOĞLU, D. Mevlana, Şems ve Aşk. Yeni Şafak Gazetesi, 29.08.2009, <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?t=29.08.2009&y=DucaneCundioglu>.
- DOLTAŞ, D. (2003). Postmodernizm ve Eleştirisi. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- GÖKBERK, M. (1990). Felsefe Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÖKTÜRK, A. (2001). Okuma Uğraşı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- JEANNİERE, A. (1994). Modernite Nedir? (Nilgün Tatal-Küçük, çev.) Modernite versus Postmodernite. (Derleyen: Mehmet Küçük) Ankara: Vadi Yayınları.
- KAYA, Y. (2000). Aydınlanma Çağı ve Felsefesi. İstanbul: Tıglat Matbaacılık.
- KIZILÇELİK, S. (1994). Postmodernizm: "Modernlik Projesine" Bir Başkaldırı. *Türkiye Günlüğü*, S. 30.
- KÖKER, L. (1990). Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- KUNDERA, M. (1987). Roman Sanatı. (İsmail Yerguz, çev.) İstanbul: Afa Yayınları.
- KÜÇÜK, M. (1994). Postmodernin Modern Karakteri Ya da Dönemleştirmenin İronisi. Modernite versus Postmodernite. (Derleyen: Mehmet Küçük) Ankara: Vadi Yayınları.
- NASR, S. H. (2001). İslam ve Modern İnsanın Çıkmazı. (Ali Ünal-Sara Büyükduru, çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- ÖZCAN, T. (2006). Tarihi Roman Vadisinde Aytmatov'un Beyaz Gemi Adlı Romanının Çözümlemesi. II. *Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni. II. Oturum, 10-12 Nisan*. s. 1-9.
- TALU, N. (2010). Modernlik Söylemi: Endişeli Bakışlarda Modern Birey. *Metu İfa*, S. 27, C. 2, s. 141-171.
- TEKİN, M. (2010). Tuhaf Bir Teli roman: Aşk. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 4, s. 7-35.
- ŞAFAK, E. (2009). Aşk. (K. Yiğit Us, çev.) İstanbul: Doğan Kitap.
- YALÇIN, F. (2013). Postmodern Dünyada Geleneğin Yeniden İnşası ya da Ticari Bir Meta Olarak Keşfi Ve Çağdaş Türk Romanında Gelenek Sorunu. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S.49, s.171-184, Erzurum.

